

דבר חודש בחודשו

מתורתנו של הגאון הגדול רבי יואל שוורץ שליט"א
רו"נו ישיבת דבר ירושלים ומרכזי שכונת מעלות דפנה

גליון 11
אב תשע"ח

דבר המערכת

עומדים אנו לאחר ימי האבל על החורבן הנורא, שממנו נמשכו ונמשכים כל הצרות שפקדו את עמינו, ולקראת ימי התשובה הממששים ובאים. בתקופה זו יותר מתמיד צריכים אנו לפשפש במעשינו ולתקן דרכינו. והנה אם בעבר היה הקב"ה מתרה בנו ע"י נביאיו, הרי שהיום חסרנו זאת, ושומה מוטל עלינו להתבונן בעצמינו ולנסות להבין מה רצון ה'. רבינו מוכיח כי גם בימינו מתרה בנו הקב"ה, כמעט במילים מפורשות, יש רק לפקוח עיניים ולהביט סביב, ולהטות אוזן לתוכחת ה'. ויהי רצון שנזכה לאור באור ה', ונראה עין בעין בשוב ה' שיבת ציון בגאולה השלימה במהרה. המערכת

ובוהו ולכן רעדה, ואחר שקבלו ישראל את התורה שקטה.

על כבוד המקדש

המלך עוזיה, שלא היה כהן, נכנס למקדש להקטיר קטורת, ונענש על אתר בצרעת אשר זרחה במצחו (דהיי"ב כ"ו, ט"ז-י"ט). וכנראה שלרעידת האדמה הזו כוונת הנביא זכריה (י"ד ג-ה) בנבואתו אודות מלחמת כל הגוים על ירושלים שלעתיד לבוא, אז יצא ה' וילחם בגוים ההם: "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים... ונבקע הר הזיתים... ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיהו מלך יהודה".

בגמרא (ברכות נ"ט א') מבואר שסיבת רעידות האדמה בזמננו היא הבעת צער השכינה על הגלות. ומסתבר, שזה כדי שנשוב בתשובה לקרב את הגאולה. וכדוגמת צער השכינה על גלות ישראל, שהיא גלות השכינה, גם חילול קדושת המקדש מהווה פגיעה בהשראת השכינה, לכן נראה שיש קשר בין הדברים. [ויתכן גם שמה שנאמר (ב"ק פ"ב ב') שנזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, במלחמת האחים החשמונאים, במצור על ירושלים, היו משלשלין מעל החומה קופה עם כסף, והיו מחזירים להם טלאים. וכאשר קרה שבמקום טלאים לקרבן התמיד, שמו בקופה חזיר. וכאשר העלו אותו בהגיעו לחצי החומה הוא נעץ את ציפורניו בה ואז אירע הזעזוע הנפשי של כל

מאורעות התקופה בראי התורה דבר מורינו הרב שליט"א

המביט לארץ ותרעד (תהלים ק"ד ל"ב).

לאחרונה התחוללו בצפון הארץ כמה וכמה רעידות אדמה. והכתוב "המביט לארץ ותרעד" מעורר לעשות חשבון נפש, מה הקב"ה רוצה מאתנו. לפי שהזכרת לשון ההבטה בכתוב, היא הסתכלות יותר מיוחדת (מאשר לשון ראייה) כאמור (ב"מ ק"ח): "הבטה בהפקר [ובכל זאת] לא קני", ולכן משמעות הלשון המביט לארץ, שכאשר הארץ רועדת ניכרת בכך יד ההשגחה העליונה בפרטות יתר, מעל ומעבר להנהגת ההשגחה הרגילה.

המילה 'תרעד' שבפסוק הזה, שמשעה ציון לפרוץ מלחמת העולם הראשונה בט' באב שנת תרע"ד. מלחמה, שלדעת מרן החפץ חיים, הייתה מלחמת גוג ומגוג הראשונה, (כמובא בספר לב אליהו) שבסופה אושרה הצהרת בלפור והתכנסה ועידת סן רמו, מאורעות שהביאו להכרה הראשונית של אומות העולם בזכות עם ישראל על ארצו. ואכן רעד העולם וטולטל ביד אדירים, ובעקבות מלחמה זו שינה העולם את פניו לבלי הכר. מלחמה זו, היוותה גם סיבה לפרוץ מלחמת העולם השנייה, שגרמה, כמעט במישרין, לשיבת רבבות אלפי יהודים לארץ ישראל. אבל זו רק לשון מושאלת מרעידת אדמה ממשית.

רעידות אדמה היסטוריות

מעמד הר סיני

נאמר...: והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש... ויחרד כל ההר מאד" (שמות י"ט י"ח). עוד נאמר: "ארץ רעשה אף שמים נטפו מים מפני אלוקים זה סיני (תהלים ס"ח ט). וכן בצאת ישראל ממצרים הרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן - בעת מתן תורה (מצודת דוד תהלים קי"ד). לא רק הר סיני רעד, ואולי היה זה כדי שישראל יקבלו את התורה כאמור (שבת פ"ח א') על הכתוב (תהלים ע"ו): "ארץ יראה ושקטה" שתחילה יראה שמא לא יקבלו ישראל את התורה ויחזור העולם לתוהו

ק"ח א') שחילול שבת גורם לעונש של שריפות בלתי פוסקות. שכן זו גם גימ' של המילים "שרפה בעוטף עזה" 734, צרה, שלעת עתה לא נמצא לה כל פתרון. ולאידך גיסא, לאחרונה התפרסם כי קיבוץ סעד, שהוא קיבוץ דתי ושומר שבת, הוא מקום שנמצא באזור עוטף עזה ובכל זאת עליו פסחה מכת עפיפוני התבערה.

אם נכתוב את המילה שריפה מלא י', כנהוג, תעלה בידינו הגימטרייא 595, והיא גימטרייא השווה לשם החטא, אותו מבקשים בעלי התועבה שבדורנו לעשות כהיתר, וכמבואר בחז"ל (סוכה כט.) חטא זה הוא אחת מסיבות לקות החמה, ובמדרש תהלים פרק י"ח כתוב שהוא גם סיבה לרעידת אדמה. ואם נוסיף לשם החטא כולל שתי המילים, יעלה בגימטרייא 'עפיפון אש' 597. גם המילה זוועות [רעידת אדמה בלשון המשנה, ברכות פרק ט'] בגימ' 489, חילולי (94) השביעי (397) = 491. 'בזועות' = 491.

כך ששני הדברים הקשים, שעתה, יחסית, הם קלים, כי ב"ה לא פגעו בנפש, מורים לכאורה על אזהרה לא לחטוא בחטאים החמורים האלה, בבחינת "אין עונשין אלא אם כן מזהירין", ואלו, חלילה, רק האזהרות.

על עונש ההליכה בתאוות כתוב (דברים כ"ט י"ח): "היה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרווה את הצמאה". ופירש הרמב"ן, שאדם השטוף בתאוותו הטבעית ללא מעצור, עתיד הוא לאחר זמן להיות להוט גם אחרי דברים שאינו נמשך להם בטבע. ומזכיר הרמב"ן שם במפורש את הפרצה החדשה, שבגללה נענשים גם בשרפה, ככתוב שם: "לא יאבה ה' סלוח לו... גפרית ומלח שרפה כל ארצה". ושוב, על השבת כתוב (ירמיה י"ז כ"ז): "ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת... והצתי אש... ולא תכבה".

תיקון עולם

ומייעודי אחרית הימים (זכריה י"ד, ב'-ט"ז): "ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה... ויצא ה' ונלחם בגוים הם כיום הלחמו ביום קרב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מזרחה וימה גיא גדולה מאד... ונסתם... כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיה מלך יהודה... והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמנו אחד... וזאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים... והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלים ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צב-אות ולחוג את חג הסוכות.

האומה על הנבלה, וכאמור שזה לא היה רק לשון מושאלת אלא גם משמים הייתה תגובה בצורת רעידת אדמה. ולפי המובא בהמשך שהבריאה עצמה מגיבה נתקיים במקרה הזה הכתוב: "כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ תעננה". החומה עצמה זעזעה את ארץ ישראל בגלל גודל החוצפה, שלא די שלא שלחו את הטלאים הנחוצים לקרבן אלא שלחו חזיר שהיוונים היו מקריבים אותו קרבן לאלילים שעבדו].

כבוד ירושלים

בשנת תקצ"ז היתה רעידת אדמה שהחריבה את הערים צפת וטבריה. אמר על כך החתם סופר (תורת משה, אמור), שהיה זה כעונש על הזנחת בנין ירושלים ויישובה. היות ותלמידי הבעל שם טוב שעלו לארץ, התיישבו בטבריה, על פי הנאמר (ראש השנה ל"א ב') שהגלות האחרונה של הסנהדרין הייתה בטבריה, ומשם גם תתחיל הגאולה. גם תלמידי הגר"א באו תחילה לשם, אלא שכאשר לא התאפשרה ישיבתם שם מסיבות שונות עקרו את מגוריהם לצפת. וגם זה על פי האמור במדרש (זוהר ויקהל ר"כ ע"ש), שהגאולה תתחיל בגליל, ובמיוחד בצפת, שהיא בגימ' 'תקע' - המילה הראשונה של התפילה "תקע בשופר גדול לחרותנו" (האריז"ל). והנה על זמן עקבתא דמשיחא נאמר (סוטה מ"ט ב'): "הגליל יחרב". ואכן, גימטריית המילים 'יחרב ברעש' שווה בדיוק לגימטרייא של המילים 'צפת - טבריא' [כפי הכתיב בגמרא, באל"ף, ולא כמקובל היום, טבריה בה"א], שתי הערים שחרבו ברעש. וכן הגימ' של המילה ירושלים, תקצ"ו, דומה לגימטרייא של השנה שבה התרחש אותו רעש - תקצ"ז. והמילים כבוד ירושלם, כפי הכתיב בתנ"ך, הן בגימ' 618 + 2 (-) הכולל), כגימטריית המילים: רעש אדמה: 620. וכאשר ירושלים בכתוב מלא, הרי: כבד (את) ירושלים = 622, וכן רעש אדמה + 2 (-) הכולל) = 622.

עונש על חטאים.

עונש רעידת אדמה הוא גם תגובת הבריאה למציאות החטא! כמו שלהפך כשיעקב שם את ראשו על אבני המקום, רבו האבנים זה עם זה ואמרו עלי יניח צדיק את ראשו (רש"י בראשית כ"ח י"א). כך גם העונש של קין על רצח אחיו הבל, שנגזר עליו להיות נע ונד, היה בפועל גם מטעם הבריאה, שבכל מקום שב נזעזעה הארץ תחתיו וזעקה: צא רוצח אחיו!.

רעידת האדמה הנוכחית לאיזה חשבון נפש היא מחייבת?: המילים רעידת אדמה הן בגימ' 734, והמילים 'לא שבת' 733. כי לכאורה הרעידות הנוכחיות באו להזהיר על חילולי השבת החדשים המתפשטים בארץ בזמן האחרון. גם השריפות בעוטף עזה מצטרפות לזה, כאמור בגמרא (שבת

פינת ההלכה

מברכה אחרונה. אמנם מחבר הספר "כף החיים" נתן עצה להשאיר לחם על השולחן ולא להסיח דעתו מאכילת הלחם, ואז אפילו אם בפועל לא אכל מן הלחם, עדיין נגררים כל המאכלים אחריו.

ולמעשה בימינו אין עצה זו מועילה, כי הלחם הפך להיות טפל גמור לשאר המאכלים, וכאמור. לכן יש לאכול לחם במשך הסעודה, ולפחות בסוף הסעודה [ובאמת המגן אברהם (סו"ס קסז) כתב שראוי להשאיר מהפרוסה שברכו עליה, לאכול אותה לפני ברכת המזון. ויותר יש להיזהר, שלא להשאיר את השולחן בלא לחם עד ברכת המזון].

משמעות ט"ו באב

נהגו לחשב באיזה יום בשבוע יחול כל מועד לפי אותיות א-ת-ב-ש, בהתאם לקביעות חג הפסח. שבאותו יום בשבוע שחל היום הראשון (-א) של פסח, יחול גם תשעה באב (ת). לפי חשבון זה (א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע), היום האחרון שהוא יום ז', הוא גם יום ע' -עצים, משום שבאותו יום יחול ט"ו באב, שלפי אחד הטעמים היה יום חג מפני שבו מתחיל כח השמש להיחלש, ובו הסתיימה תקופת השנה בה היו חוטבים עצים למזבח, ועשו אותו יום טוב על גמרה של מצווה, כמו שעושים בסיום מסכת.

ימי הפסח, חג הגאולה, פותחים ברמז לתשעה באב ומסיימים ברמז לט"ו באב, כהוראה על כך שט"ו באב משלים ומתקן את יום תשעה באב.

לפי המגן אברהם (סימן תקנ"א) כל חודש אב הוא מזל לא טוב לישראל הנשפט עם גוי. אחרים סוברים שזה אמור רק עד ט"ו באב, שהיה יום טוב חשוב במיוחד. ובו היו בנות ירושלים [לפי גרסת המשנה בסוף תענית] או כל בנות ישראל [לפי גרסת הגמרא], יוצאות וחוללות בכרמים, והיה היום הזה זמן של שידוכים. עוד נמנו שם כמה מסגולות היום, המהוות תיקון לקלקולים שחלו בט"ו באב, ועל כולנה חורבן הבית.

אחד הטעמים שנקבע יום זה לחג, הוא בשל הגדרתו כיום שבו פסקו מתי מדבר למות. בט"ו באב בשנה השניה ליציאת מצרים נגזרה הגזרה שימותו כל בני אותו דור שבו בחטא המרגלים, ובט"ו בשנת הארבעים נודע שהגזרה בטלה. כי בכל ט"ו באב היו העם נכנסים לקברים שהתקינו להם, ואחרי ט"ו באב היתה בת קול מכרזת הבדלו החיים מהמתים. ובאותה שנה כשנכנסו לקברים ולא מתו, חשבו שטעו בחשבונם ועדיין לא הגיע יום ט"ו, וכך

דוד המלך תיקן שיברכו בכל יום מאה ברכות, מפני שמתו בכל יום מאה איש (במדבר רבה יח, כא). וחלק חשוב מהברכות שאנו מברכים בכל יום, הן ברכות הנהנין. ואם חלילה אדם נכשל בהן, הרי הוא נהנה מהעולם הזה בלא ברכה חלילה, והוא עוון שנקרא מועל בקודש (ברכות ל"ה א'). וזאת משום שכל דבר מעיד על גדלות הבורא, וכאשר אדם אוכל דבר מה, הרי הוא משמיד ומכלה בכך דבר המעיד על גדלות הבורא. לכן באה הברכה בפה, על מנת לבטא בפועל את עדותה האילמת של הבריאה על קונה.

על כן מצאנו לנכון להעיר את תשומת הלב לדברים שכיחים הצריכים תיקון:

א. הפסק בין ברכה לאכילה מבטל את הברכה. והיא ברכה לבטלה, שלדעת הרמב"ם (פ"א מברכות הט"ו) היא איסור חמור כשבועת שווא. והנה פעמים רבות, אנשים משתמשים בגערה או בהערה בין הברכה לאכילה, בהברת "נו-נו". והיא באמת מילה גמורה, וזהו הפסק לכל דבר וענין. כנראה, שהדבר נבע ממה שנהגו בשעתו להשמיע קול המהום מהגרון, ללא חיתוך דיבור, דבר הדומה להשמעת קול באמצעות מחיאת כפיים, שבדיעבד אינו הפסק. כמו כן, אותם המשמיעים קול נגינה בהמתנה שבין נטילת ידיים לאכילה, או אף אחר ברכת המוציא בשבת, שיש פוסקים הסוברים שבדיעבד אינו חוזר, זהו רק בזמזום שלא בפה ובלשון. שאם ניגנו: 'לה-לה-לה', או אי-אי-אי וכיו"ב, הרי זה כדיבור ממש, ולכאורה חייב לחזור ולברך. וכמו הברת ה"נו" גם הברת 'ש..ש..ש' להשתיק, נחשבת למלה גמורה.

ב. בימינו, מפאת השפע המצוי ברוב המקומות, חל שינוי גדול בהרגלי האכילה. עד לפני שנים לא רבות, היה הלחם המזון העיקרי בכל הארצות. לכן גם נקראו הסעודות בתנ"ך על שם הלחם (ראה רש"י ויקרא כא, יז). גם בריאת הלחם נעשתה כך, שלמרות שהוא נאכל בכל סעודה, דבר יום ביומו, אין הנפש קצה בו. והנה בימינו, פינה הלחם את מקומו לתבשילים הרבים. וגם בשבת, אחרי הדגים והסלטים, בהרבה בתים נעלם הלחם כליל מן השולחן.

לפי זה לכאורה, צריך בימינו לברך על כל דבר שאוכלים בסעודה, כי אין שאר המאכלים טפלים ללחם, אלא להיפך, וגם ברכת המזון לא תפסור

ישראל, משום שהנשים לא היו בעצת המרגלים. וכן חיבבו הנשים את הארץ, כמו שראינו בבנות צלפחד, שרצו חלק בארץ מפני קדושתה. וגם לא נכשלו הנשים בחטא העגל (במדב"ר כא, י) וכל אחת לבשה בגד שאול כדי שלא לבייש את העניות שבהן, וכל אחת שאלה ממי שמעמדה פחות משלה, כדי לכבדה.

בט' באב חרבו שני הבתים, הראשון והשני. ואחת הסיבות לחורבן, היא התרוקנות תוכן המקדש וחילולו מקדושתו. כמו שנאמר לנבזראדן: קמח טחון טחנת! בית שרוף שרפת! וכמו שכתב בספר חסידים (רט): "כי לא נהגו נכרים קלות ראש ובזיון בבית ה' עד שנהגו בו ישראל, שנאמר (ירמיה ז' י"א) 'המערת פריצים היה הבית הזה, ואח"כ 'וארוה כל עוברי דרך' (תהלים פ, יג). ואין מראים סימן טוב לישראל, עד שיחזרו ויבקשו שלושה דברים שמאסו בהם בעת היפרדות השבטים ממלכות בית דוד, והם: ה' אלוקיהם, דוד מלכם, ובית המקדש (שוחר טוב שמואל י"ג). א"כ ט"ו באב, שהוא יום איחוד השבטים, יש בו מצד עצמו מעין תיקון לאותה מאיסה משולשת שחלה בימי היפרדותם זה מזה. וזאת מעבר לתקווה שחזרה והושרשה בלבבות אחרי החורבן, שבא בעטיו של חוסר הביטחון בה', המתבטא בחטא המרגלים, וכאמור. זאת ועוד, בט"ו באב התבטלו משמרות הגבול שמנעו מעשרת השבטים לעלות לרגל, או אז התחדש הקשר למקדש. גם עשיית יום טוב בגלל עצי המערכה מורה על קשר נפשי לעבודת הקרבנות, שמפני דבר כזה, שעיקרו אינו אלא הכשר מצוה להקרבה, עשו יום טוב לגמרה של מצוה.

ניתן להשיג את ספרי רבינו

בחנות "יש כיסוי" (סריגת שוורץ)
מלכי ישראל 1 ירושלים

זכות התורה תעמוד להצלחת התורמים

לקבלת העלון באימייל ולתגובות:
אש"ל – איגוד שומעי לקחו של רבינו
eeguds@gmail.com

לתרומות והקדשות:
יעקב 058-3258278

חזרו ונכנסו לקברים מדי לילה, עד ליל ט"ו באב שזרחה הלבנה במילואה וידעו בבירור שכבר עברה מחצית החודש, ואז הבינו שהתבטלה הגזרה (תענית ל' ב' תוד"ה יום).

העיר ביתר חרבה בט' באב (תענית כ"ו ב'), ובאנשיה נערך טבח נורא. גויות החללים לא ניתנו לקבורה, ומהם עשו הרומאים גדר לכרמיהם [ולפי מדרש איכה ב' נענשו אנשי ביתר על כך ששמחו בצרת בני ירושלים שפגעו ברכושם]. לאחר מספר שנים, בט"ו באב, ניתנו הרוגי ביתר לקבורה. והיתה קבורה זו, זריעת תקוה חדשה, ולא קבורת התקוה שהיתה להם בטעותם בבר כוכבא.

והנה על היתר קבורת הרוגי ביתר ועל כך שלא הסריח גופם במשך כל אותן שנים, נתקנה ברכת הטוב והמטיב שבברכת המזון (תענית ל"א א'). ויש לשאול: מדוע היה עניין זה כל כך חשוב עד שתקנו עליו ברכה בכל אכילה. ונראה, כי על אף שבביתר נהרג בר כוכבא, שרבי עקיבא וחבריו סברו שהוא המשיח, ואין לך שבר גדול מזה, אבל דווקא העובדה שהתעללו האויבים במתים ומנעו את קבורתם, התגלה בה אות לטובה - שלא הסריחו, היפך הטבע. וראו הכל בחוש שגם אחר מפלת ביתר לא הזניח הקב"ה ח"ו את עם ישראל. ואמנם, שם נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור עד ימות המשיח. אך בכל זאת, בעת הקבורה [שהרשו השלטונות הרומים לקבור את המתים, ומסתבר שהיה זה בגלל שראו את הנס שלא הסריחו], התחזקה האמונה בבוא המשיח בעתיד. והיתה הקבורה כאמור; זריעת תקווה מחודשת. [רמז היה במחולות הכרמים שבט"ו באב, לנס הרוגי ביתר, שבדמם זיבלו ובגופם גדרו את הכרמים. ומעין דברי הראשונים (רשב"א ב"ב קכ"א א') שתקנו חכמים הטוב והמטיב בברכת המזון על היין משום מעשה כרמו של אדריינוס, כזכר לדבר] גם יתכן שהמחול בכרמים היה על שם כינויו של עם ישראל "כרם ה'" (ישעיהו ה' ז').

ירושלים והמקדש חרבו בגלל שנאת חינום, ובט"ו באב רקדו בנות ישראל על שהותרו שבטים לבוא זה בזה, דבר המורה על ביטול השנאה ויצירת האחדות. [כמו כן, תשעה באב נקבע כיום בכייה לדורות על שבכו כל העם מפחדם להיכנס לארץ, וייתכן שזכו בנות ישראל לחול במחולות, ולא בני